

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องโขนยาวชนร่วมสมัย คณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังต่อไปนี้ 1 ศึกษาประวัติของคณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม 2 ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและการจัดการการแสดงของคณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม 3 ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการแสดงของคณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม ในแง่นาฏศิลป์ร่วมสมัย

ขอบเขตของการศึกษามุ่งศึกษาถึงประวัติความเป็นมา องค์ประกอบและการจัดการการแสดง รวมถึงวิธีแสดงในลักษณะนาฏศิลป์ร่วมสมัย ซึ่งเน้นการแสดงที่นายประเสริฐได้สร้างสรรค์ขึ้น นั่นคือการแสดงชุด “นั่งดูโขน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” เป็นสำคัญ ซึ่งทำการแสดงโดยเยาวชน อายุระหว่าง 3 - 12 ปี (โขนเด็ก) ซึ่งอยู่ในพื้นที่ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ควบคุมและฝึกหัดโดยนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ ศิลปินภูมิปัญญาท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร ระหว่าง พ.ศ. 2535 - พ.ศ. 2553

การศึกษาโขนยาวชน คณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูล ด้านประวัติความเป็นมา องค์ประกอบในการแสดง และวิธีแสดง โดยเน้นศึกษาเฉพาะการแสดงชุด “นั่งดูโขน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” ของคณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม โดยได้กำหนดระยะเวลาทำการศึกษเป็นเวลา 1 ปี 8 เดือน คือเริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม พ.ศ.2552 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2554 ซึ่งอยู่ในภาคต้นของปีการศึกษา 2552 ถึงภาคปลายของปีการศึกษา 2553

เบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้านวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่นห้องสมุดของหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากสื่อออนไลน์ (อินเทอร์เน็ต) โดยจำแนกเอกสารเหล่านั้นออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ตำราทางวิชาการ ผลการวิจัยและวิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่น ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกเนื้อหาของเอกสารต่าง ๆ ออกเป็นหมวดหมู่ ได้แก่ 1. ด้านประวัติศาสตร์ และทฤษฎีในการแสดงของไทย โดยเฉพาะด้านนาฏศิลป์ไทย และการแสดงโขนแบบจารีต 2. ด้านประวัติความเป็นมา และผลงานของคณะโขนจิ๋วบ้านยี่ม 3. ด้านข้อมูลพื้นฐานที่จะใช้วิเคราะห์ถึงลักษณะความเป็นศิลปะร่วมสมัย หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ หลักสุนทรียศาสตร์ และบริบททางสังคม

ด้านการรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ โดยการสังเกตการณ์ประกอบทั้งแบบมีส่วนร่วม เช่นการอาสาเข้าช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะโชนจิวบ้านยืม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เช่นการสังเกตการณ์ชมการแสดงของคณะโชนจิวบ้านยืมในโอกาสต่าง ๆ ด้านการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจำแนกกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็นกลุ่มผู้รับผิดชอบในคณะโชนจิวบ้านยืม ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ กลุ่มผู้แสดงในคณะโชนจิวบ้านยืม และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่นผู้ปกครองของผู้แสดง เป็นต้น

ด้านการรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ซ้ำในคำถามเดิมกับบุคคลเดิม และบุคคลอื่นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน และถูกต้อง รวมทั้งด้านเอกสารผู้วิจัยใช้การศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาเดียวกัน ในเอกสารหลายฉบับ เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยทำการวิเคราะห์ถึงวิธีแสดง การจัดการภายในคณะโชนจิวบ้านยืม ลักษณะที่บ่งบอกถึงศิลปะร่วมสมัย หลักสุนทรียศาสตร์ หลักองค์ประกอบศิลป์ และบริบททางสังคม และเมื่อได้ข้อมูลที่ผ่านมา กระบวนการต่าง ๆ ตามระเบียบการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเสนอในรูปแบบรายงาน การวิจัย โดยใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ในการอธิบายเนื้อหาในส่วนต่างแล้วทำการสรุปเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนเข้าด้วยกัน

จากการศึกษาข้อด้านความเป็นมาของคณะโชนจิว โดยเน้นภูมิหลังนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ ผู้ควบคุมและดูแลคณะโชนจิวบ้านยืม พบว่านายประเสริฐ เป็นผู้มีความสามารถในการศิลปะการแสดงที่หลากหลาย ได้แก่ การแสดงโชน การแสดงพื้นบ้าน การบรรเลงดนตรีไทย การพากย์ เจริจาโชน การแต่งบทพากย์เจริญจาโชน และนอกจากด้านการแสดงแล้ว นายประเสริฐยังมีความสามารถด้านงานช่างศิลป์ ซึ่งความสามารถด้านนี้เริ่มต้นจาก ความสามารถด้านศิลปะที่โดดเด่นตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อโตขึ้นได้เข้าศึกษาในโรงเรียนเพาะช่าง จนจบการศึกษาในแผนกหัตถกรรมเอกวิชาช่างแกะสลักไม้ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อความสามารถด้านนาฏศิลป์ และดนตรีของนายประเสริฐได้แก่ นายย้อย สุวรรณวัฒน์ (บิดา) และนายเขียว บัวพันธ์ (ตา)

นายประเสริฐได้รับความรู้ด้านดนตรีไทยและหุ่นกระบอกจากนายย้อย ผู้เป็นบิดา ซึ่งนายย้อยถือเป็นลูกศิษย์ที่สืบทอดความรู้ด้านดนตรีไทยจากบ้านพาทยโกศล โดยเริ่มในสมัยจางวางทั่ว พาทยโกศล ถึง อาจารย์เทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ต่อมาภายหลังจึงออกมาตั้งวงปี่พาทย์เป็นของตนเอง แต่นายย้อยได้นำความสามารถด้านการเชิดหุ่นกระบอกติดตัวออกมาจากบ้านพาทยโกศลด้วย ภายหลังนายย้อยจึงตั้งคณะหุ่นกระบอกควบคู่กับวงปี่พาทย์ ในนาม “คณะหุ่น

กระบอคนตริไทยสุวรรณวัฒน์” เมื่อนายประเสริฐเติบโตขึ้น นายอุ้ยจึงเริ่มถ่ายทอดวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้นายประเสริฐ เมื่อนายประเสริฐเริ่มมีฝีมือแล้ว จึงให้คอยช่วยเหลืองานของคณะ โดยมอบหมายให้ดูแลการแสดงหุ่นกระบอเป็นหลัก

ด้านการแสดงโขน การแต่งบทและการพากย์โขน นายประเสริฐได้รับถ่ายทอดจากนายเขียว บัวพันธ์ ซึ่งนายเขียวได้รับความรู้เหล่านี้มาจากการถูกเกณฑ์เข้าเป็นมหาดเล็ก และมีโอกาสได้ฝึกหัดและทำการแสดงโขน เมื่อปลดประจำการ นายเขียวไม่ได้ทำการแสดงโขนอีกเลย แต่จะคอยให้คำปรึกษา เมื่อนักคนตริในวงปีพาทย์ของนายอุ้ยฝึกซ้อมโขนเพื่อเล่นกันแบบชาวบ้าน นายประเสริฐจึงมีโอกาสดำเนินการถ่ายทอดความรู้ด้านการแสดงโขนจากนายเขียว และนำความรู้ นั้นมาปรับใช้ในปัจจุบัน

เมื่อนายอุ้ยถึงแก่กรรม นายประเสริฐได้ลาออกจากการเป็นข้าราชการในกระทรวงคมนาคม เพื่อเปิดโรงเรียนอนุบาลบ้านยี่ม ในปีพ.ศ.2534 และเริ่มต้นสอนการแสดงโขน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของคณะโขนจิวบ้านยี่ม โดยก่อตั้งขึ้นในปีพ.ศ.2535 นักแสดงในคณะโขนจิวบ้านยี่ม ระยะเวลาแรกเป็นนักเรียนภายในโรงเรียน เพราะเป็นการฝึกหัดโขนที่อยู่ในหลักสูตรของสถานศึกษา ต่อมาจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาฝึกหัดโขน เพื่อเป็นกิจกรรมพิเศษสำหรับเยาวชนทั่วไป

การแสดงโขนเยาวชนของคณะโขนจิวบ้านยี่ม เริ่มเป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก จึงมีผู้ว่าจ้างให้คณะโขนจิวบ้านยี่มออกไปทำการแสดงในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ และการแสดงที่สร้างความภูมิใจ และถือว่าเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาผลงานการแสดงของนายประเสริฐ คือการได้นำการแสดงโขนของคณะโขนจิวบ้านยี่ม แสดงต่อหน้าพระที่นั่งของสมเด็จพระเทพรัตนสุภาฯ สยามบรมราชกุมารี และการได้ออกอากาศในรายการ ทไวไลท์โชว์ ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ซึ่งสร้างชื่อเสียงให้คณะโขนจิวบ้านยี่มเป็นที่รู้จักต่อสาธารณชน

ในปี พ.ศ.2548 โรงเรียนอนุบาลบ้านยี่มได้ปิดตัวลง ทำให้นายประเสริฐมีเวลาในการพัฒนาคณะโขนจิวบ้านยี่ม และอุทิศตนในด้านศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น โดยนายประเสริฐได้นำพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ที่เคยใช้ในกิจการของโรงเรียนอนุบาล มาปรับให้เหมาะต่อการใช้เป็นสำนักงานของคณะโขนจิวบ้านยี่ม เช่น สนามหญ้าที่เคยเป็นสนามเด็กเล่น กลายเป็นที่สำหรับฝึกซ้อมการแสดงโขนกลางแจ้ง แต่สถานที่แห่งนี้ยังคงเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปในนามโรงเรียนบ้านยี่ม

นอกจากการแสดงโขน นายประเสริฐยังสามารถถ่ายทอดและสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงประเภทอื่น ๆ ให้เด็กที่สมัครเข้ามาเรียน ได้ทำการแสดง เช่น การแสดงหนังใหญ่ การเชิดหุ่นประเภทต่าง ซึ่งนายประเสริฐสามารถทำอุปกรณ์การแสดงขึ้นด้วยตนเองได้ ต่อมานายประเสริฐได้ประยุกต์การแสดงโขนให้น่าสนใจขึ้น โดยการนำการแสดง หนังใหญ่ การเชิดหุ่นละครเล็ก และการแสดงโขน มารวมไว้เป็นการแสดงเดียวกัน เรียกว่าการแสดงชุด “นั่งดูโขน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” การแสดงชุดนี้ได้รับความนิยมมาถึงปัจจุบัน

นายประเสริฐได้อุทิศตนเพื่อถ่ายทอดวิชาความรู้ให้บรรดาลูกศิษย์ โดยไม่หวังประโยชน์ส่วนตน ซึ่งเป็นค่านิยมอันดีของศิลปินชั้นครู ที่ได้รับการปลูกฝังและสืบทอดมาจากบ้านพาทย์โกสัล โดยผ่านนายย้อย สุวรรณวัฒน์ (บิดา) ค่านิยมดังกล่าวคือ ความมุ่งมั่นในการถ่ายทอดวิชาความรู้ และมีความเมตตากรุณาต่อลูกศิษย์ของตน ดังเห็นได้จากระบบการอุปถัมภ์ลูกศิษย์ไว้ในสำนัก ซึ่งนายย้อยได้รับแบบอย่างมาจากบ้านพาทย์โกสัล เมื่อมาถึงนายประเสริฐ แม้ไม่มีการเลี้ยงดูลูกศิษย์ไว้ในบ้านเรือน แต่ได้ให้ความช่วยเหลือคอยดูแลในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเงิน ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญของเยาวชนในชุมชนที่ยากไร้ ซึ่งเมื่อบรรดาลูกศิษย์ได้รับความอนุเคราะห์เหล่านี้ก็จะให้ความเคารพในตัวครูผู้ถ่ายทอดวิชา การเรียนรู้ของบรรดาลูกศิษย์จะบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการสร้างศิลปินที่มีความสามารถด้านศิลปะ ทำหน้าที่สืบทอดศิลปวัฒนธรรมของไทยต่อไป

นายประเสริฐเป็นศิลปินที่มีความทุ่มเทในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อรับใช้สังคม โดยจะพิจารณาถึงสถานการณ์ในปัจจุบันอยู่เสมอ ว่าผู้ชมต้องการศิลปะการแสดงแบบใด และถ้าจะให้ผู้ชมสนใจชมการแสดงที่ตนต้องการ ต้องมีการปรับปรุงอย่างไร ซึ่งทำให้นายประเสริฐมีการพัฒนารูปแบบการแสดงของคณะโขนจীব้านยี่มมาโดยตลอด และการแสดงที่นายประเสริฐได้สร้างสรรค์ขึ้น ได้สร้างความสุขใจให้กับผู้ชมเสมอ

ผลงานและรางวัลเกียรติยศต่าง ๆ เป็นเครื่องการันตีได้ว่า นายประเสริฐเป็นศิลปินผู้มีความสามารถ ทั้งยังเป็นผู้มีจริยธรรมที่ดี ซึ่งจะนำพาให้คณะโขนจীব้านยี่มได้สร้างสรรค์และนำเสนอผลงานการแสดง ที่พัฒนามาจากการแสดงของไทยที่มีมาแต่ครั้งโบราณ ถือเป็นมรดกอันทรงคุณค่า ให้สังคมไทยในปัจจุบันได้เห็นถึงความสำคัญ และช่วยกันส่งเสริมให้การแสดงของไทยได้คงอยู่สืบไป

ด้านองค์ประกอบการแสดงพบว่าองค์ประกอบที่ใช้ในการแสดงของคณะโขนจิวบ้านยี่มส่วนใหญ่ปรับปรุงขึ้นจากการแสดงโขนแบบจารีต โดยช่วงแรกที่เป็นผู้แสดงจากโรงเรียนอนุบาลบ้านยี่ม มีการปรับให้เข้ากับวัยของผู้แสดงคืออายุ 3 - 5 ปี ต่อมาเมื่อรับเยาวชนในพื้นที่เขตจอมทองเข้าฝึกหัดการแสดงโขนในลักษณะคณะโขนจิวบ้านยี่ม จึงมีการปรับช่วงอายุของผู้แสดง คือ 3 - 12 ปี ซึ่งผู้แสดงในบทบาทสำคัญมักอยู่ในช่วงอายุ 5 - 10 ปี ต่อมาเมื่อโรงเรียนอนุบาลบ้านยี่มปิดตัวลง นายประเสริฐได้สร้างการแสดงชุด "นั่งดูโขนนอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น" ขึ้น จึงมีองค์ประกอบเพิ่มขึ้นคือ 1. หุ่นใหญ่ และผู้เชิดหุ่นใหญ่ 2. หุ่นละครเล็ก และผู้เชิดหุ่นละครเล็ก

ในการคัดเลือกผู้แสดงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การจำแนกตัวผู้แสดงโขน คือการแยกฝึกหัดตามประเภทตัวแสดง ได้แก่ พระ นาง ยักษ์ ลิง และการคัดเลือกผู้แสดง คือเมื่อต้องทำการแสดง ผู้แสดงในแต่ละประเภทจะได้รับบทบาทต่างกันออกไป ตามความเหมาะสม เช่น ตัวยักษ์แบ่งเป็น ผู้แสดงทศกัณฐ์ และผู้แสดงเสนายักษ์ การจำแนกตัวผู้แสดงใช้หลักการใกล้เคียงกับหลักการของกรมศิลปากร แต่นำมาปรับใช้กับผู้แสดงในช่วง 3 - 12 ปี ส่วนการคัดเลือกให้ผู้แสดงทำการแสดงในบทบาทต่าง ๆ พิจารณาตามความสามารถ คือนำผู้ที่มีความสามารถโดดเด่นมาแสดงเป็นตัวแสดงหลักเช่น พระราม ทศกัณฐ์ หนุมาน เป็นต้น ผู้แสดงเชิดหุ่นละครเล็กให้ผู้แสดงในส่วนเสนายักษ์ และเสนาลิง วนมาทำหน้าที่เชิดหุ่นละครเล็กก่อน แล้วจึงเปลี่ยนเครื่องแต่งกายไปแสดงในบทบาทหลัก ผู้แสดงเชิดหุ่นใหญ่เป็นกลุ่มผู้แสดงที่อายุมากที่สุด เพราะต้องการผู้แสดงที่แข็งแรงและรูปร่างสูงใหญ่พอที่จะควบคุมหุ่นใหญ่ที่มีขนาดใหญ่ได้ ดังนั้นจึงให้ผู้แสดงที่อยู่ในช่วงอายุ 10 - 12 ปี ซึ่งเมื่อทำการเชิดหุ่นใหญ่เสร็จต้องเปลี่ยนเครื่องแต่งกายมาแสดงในบทบาทพลางกลดต่อ ส่วนผู้แสดงในบทบาทม้า และราชสีห์ลากรถ ให้ผู้แสดงที่มีอายุน้อยที่สุดคือ 3 ปี เพราะไม่มีบทบาทการแสดงที่ซับซ้อน เพียงนั่งอยู่ด้านหน้ารถของพระรามและทศกัณฐ์เท่านั้น

การฝึกหัดแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการฝึกหัดขั้นพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย การเดิน และการเลียนแบบท่าทางตัวละครในบทบาท ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง ซึ่งท่าทางส่วนใหญ่ใกล้เคียงท่าทางธรรมชาติของมนุษย์ เช่น ท่าเดิน ท่ายืน ท่าโกรธ เป็นต้น ส่วนที่ 2 เป็นการฝึกหัดให้แสดงในบทบาทที่ได้รับคัดเลือก กล่าวคือบทบาทใดต้องใช้ท่าทางใดในการแสดง ก็ฝึกหัดเฉพาะเท่านั้น ซึ่งรวมถึงผู้เชิดหุ่นใหญ่ และหุ่นละครเล็กด้วย

บทที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นผลงานการประพันธ์โดยนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ ซึ่งบทประพันธ์มีต้นแบบมาจากบทละครเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ใน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่มีการแทรกคำอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดในการแสดง เช่น เป็นบทของผู้แสดงใด วงปีพาทย์ทำการบรรเลงเพลงอะไร เป็นต้น ซึ่งลักษณะการแทรก รายละเอียดของการแสดงนี้ ได้อิทธิพลมาจากบทสำหรับการแสดงโขนของวิทยาลัยนาฏศิลป กรมศิลปากร โดยอาจารย์เกษม ทองอ่วม นายประเสริฐได้ประพันธ์บทที่ใช้ในการแสดงโขน สำหรับคณะโขนจิวบ้านยี่มไว้หลายตอน แต่บทที่ใช้ในการแสดงชุด"นั่งดูโขน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น" มีเนื้อหาอยู่ในตอนจองถนนถึงตอนยกรบ (ระหว่างพระรามและทศกัณฐ์) รูปแบบ จังหวะลักษณะที่ใช้ในการประพันธ์ มี 2 ลักษณะ คือ กาพย์ฉบัง 16 และ ร่ายยาว

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรับผิดชอบโดยว่าที่ร้อยตรีศุภโชค สุวรรณวัฒน์ เป็นผู้จัดหาผู้ บรรเลงซึ่งเป็นนักศึกษาในสาขาดุริยางค์ไทย จากวิทยาลัยนาฏศิลป และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นวงปีพาทย์ที่ปรับมาจากวงปีพาทย์เครื่องห้า กลายเป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วย ระนาดเอก ระนาดทุ้ม(วงปีพาทย์เครื่องห้าใช้ฆ้องวง) ปี่ใน ตะโพน กลองทัด ส่วนเพลงที่ใช้บรรเลงเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสามัญ เช่น เพลงกราวนอก กราวใน เป็นต้น หากต้องบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงจะปรับให้เหลือเพียงส่วนท้ายของเพลง คือ เพลงร่ำ

การพากย์ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ การพากย์เจรจา และพากย์ร่าย ซึ่งผู้ทำหน้าที่พากย์ คือ ว่าที่ร้อยตรีวัชรพงศ์ ยนตรกิจ โดยทำการพากย์ประกอบการแสดงให้คณะโขนจิวบ้านยี่มตั้งแต่ สมัยเป็นนักศึกษาของวิทยาลัยนาฏศิลป จนปัจจุบันเป็นอาจารย์สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา คณะ ศิลปศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร ส่วนนายประเสริฐ จะช่วยพากย์ในกรณีที่มิ การพากย์เจรจาได้ตอบกันระหว่างตัวละคร

เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงของคณะโขนจิวบ้านยี่มเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างเอกลักษณ์ให้ มีความต่างจากการแสดงโขนเยาวชนแห่งอื่นเพราะมีความพอดีกับรูปร่างของผู้แสดง ซึ่งสามารถ จำแนกเครื่องแต่งกายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. การแต่งกายยืนเครื่อง ที่ใช้ให้ผู้แสดงตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ ตัวลิง ซึ่งมีการปรับปรุงมา จากการแต่งกายยืนเครื่องที่ใช้ในการแสดงโขน ของกรมศิลปากร ซึ่งสิ่งที่มีการปรับปรุงได้แก่ 1.ขนาดของเครื่องแต่งกายโดยปรับให้พอดีกับรูปร่างของผู้แสดงที่อยู่ในวัย 3 - 10 ปี 2. ลวดลาย และวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย แต่ยังคงใช้หลักในการใช้สีเช่นเดียวกับกรมศิลปากร

2. การแต่งกายของผู้แสดงประกอบ ได้แก่ ผู้แสดงเชิดหนังใหญ่ และเชิดหุ่นละครเล็ก (สวมเสื้อแขนยาวคอตั้งผ้าหน้า และนุ่งโจงกระเบน สีดำ) ผู้แสดงพลางกลด (สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งโจงกระเบนผ้าพิมพ์ลายไทย แล้วแต่จะจับคู่สีของเสื้อและโจงกระเบน มีผ้าคาดเอว) ผู้แสดงม้าและราชสีห์ลากรถ สวมเป็นเสื้อคอกลมแขนยาว และกางเกงขายาว ม้าลากรถสวมสีเทาราชสีห์ลากรถสวมที่น้ำตาล

อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงของคณะโขนจิวบ้านยี่ม มีการปรับให้ขนาดมีความพอเหมาะกับผู้แสดงที่มีอายุตั้งแต่ 3 - 12 ปี โดยอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงสร้างสรรค์ขึ้นโดยนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ ประกอบด้วย 1. คันศร (ของพระรามและทศกัณฐ์) 2. ตรี (ของผู้แสดงหนุมาน) 3. พระขรรค์ (ของผู้แสดงพญาลิง และเสนาลิง) 4. กระบอง (ของผู้แสดงเสนายักษ์) 5. ราชรถ 6. กลด 7. หนังใหญ่ 8. หุ่นละครเล็ก

โอกาสที่ใช้ในการแสดงพบว่ามีลักษณะที่หลากหลาย เพราะการแสดงสามารถปรับให้เข้ากับโอกาสต่าง ๆ ได้ แต่จำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ โอกาสที่เป็นส่วนบุคคล (มักแสดงในสถานที่ที่มีความมืดสนิท เช่นห้องจัดเลี้ยงในโรงแรมสโมสรหรือร้านอาหารต่าง ๆ) และโอกาสที่เป็นสาธารณะ (มักทำการแสดงในที่โล่งแจ้ง ในที่สาธารณะ หรือสถานที่ที่บุคคลทั่วไปสามารถเข้าออกหรือผ่านได้ตลอดเวลา) พื้นที่ที่ใช้ทำการแสดงมี 3 ลักษณะได้แก่ 1. เวทีของคณะโขนจิวบ้านยี่ม (ปัจจุบันไม่นิยมใช้ในการแสดง) 2. เวทีถาวรที่อยู่ในสถานที่จัดงาน (ต้องมีการปรับการแสดงให้เหมาะสมกับสถานที่) 3. กับพื้นภายในสถานที่จัดงาน เช่น พื้นหญ้า พื้นคอนกรีตที่มีเสื่อปู เป็นต้น

สิ่งหนึ่งที่ประกอบเข้าในวิธีแสดง คือการบูชาครู ซึ่งก่อนออกเดินทางไปทำการแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ ทุกครั้ง ผู้แสดงคณะโขนจิวบ้านยี่มต้องมารวมตัวกันหน้าห้องบูชาครู (บริเวณหน้าห้องเครื่องแต่งกาย) เพื่อทำการบูชาครู พิธีนี้เป็นการสร้างสมาธิและกำลังใจในการแสดงให้ผู้แสดงทุกคน แม้การบูชาครูไม่ได้เชื่อมต่อการแสดงแต่ก็มีความสำคัญในการแสดงทุกครั้ง ดังนั้นจึงถือว่าการบูชาครูเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการแสดง

ด้านวิธีแสดงชุด “นั่งดูโขน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” ของคณะโขนจิวบ้านยี่ม สามารถแบ่งการแสดงอย่างเต็มรูปแบบ (45 นาที) ออกเป็น 3 ช่วง คือ

1. หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา

2. การรำตรวจพลของฝ่ายพระราม และทศกัณฐ์
3. การปะทะทัพ

หัวใจของการแสดงคือช่วงที่ 1 เพราะเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นโดยนำการแสดงของไทย 3 ประเภท ได้แก่ การแสดงโขน การเชิดหนังใหญ่ และการเชิดหุ่นละครเล็ก มาแสดงสลับเปลี่ยนในบทบาทเดียวกันอย่างต่อเนื่องกัน โดยเริ่มจากการแสดงโขนโดยเยาวชนผู้แสดงหนุ่มและนางสุพรรณมัจฉา ซึ่งกระบวนท่าที่ใช้ในการแสดงได้ปรับปรุงมาจากการแสดงโขน ชุดหนุ่มนางจับนางสุพรรณมัจฉา ซึ่งมีการกำหนดกระบวนท่าและการใช้พื้นที่บนเวทีให้เป็นมาตรฐานสำหรับการแสดงทุกครั้ง ซึ่งในการแสดงลำดับนี้สิ้นสุดที่ผู้แสดงทั้ง 2 คนเข้าประตูทางซ้ายของเวที จากนั้นเป็นการแสดงที่นายประเสริฐเรียกว่าสลับหนัง เป็นการเชิดหนังใหญ่หนุ่มและนางสุพรรณมัจฉาโดยเยาวชน ซึ่งมีการฝึกหัดท่าหลักในการเชิดให้ผู้แสดงสามารถใช้ไหวพริบเลือกใช้ท่าต่าง ๆ เมื่อทำการเชิดตามความเหมาะสม ส่วนลำดับการใช้พื้นที่บนเวทีได้กำหนดไว้เป็นมาตรฐานในการแสดงทุกครั้ง เมื่อการเชิดหนังใหญ่สิ้นสุดโดยการเข้าประตูทางซ้ายของเวที จากนั้นเป็นการแสดงที่นายประเสริฐเรียกว่าสลับหุ่น เป็นการเชิดหุ่นละครเล็กตัวหนุ่มและนางสุพรรณมัจฉาโดยเยาวชนผู้เชิด 3 คน ต่อหุ่น 1 ตัว มีลำดับการใช้พื้นที่เช่นเดียวกับการเชิดหนังใหญ่ทุกประการ แต่ท่าทางที่ทำการเชิดหุ่น อาจไม่ชัดเจนนัก เพราะเหตุผลด้านกลไกในตัวหุ่นที่ยังไม่อำนวยอีกทั้งทักษะของผู้เชิดที่ยังต้องพัฒนาต่อไป ผู้เชิดหุ่นหนุ่มและนางสุพรรณมัจฉาจะเป็นผู้ให้สัญญาณในการเปลี่ยนตำแหน่ง โดยใช้การเหลือบมองหน้าผู้เชิดหุ่นนางสุพรรณมัจฉาก่อน แล้วจึงกระพือเท้าซ้ายลงพื้นแล้วเปลี่ยนตำแหน่งต่อไป สิ้นสุดการแสดงลำดับนี้โดยหุ่นทั้ง 2 ตัวเข้าทางประตูซ้ายของเวที แล้วเยาวชนผู้แสดงหนุ่มและนางสุพรรณมัจฉาจึงออกมาทำการแสดงต่อ โดยลำดับนี้เรียกว่าสลับโขน การแสดงลำดับนี้สิ้นสุดที่ผู้แสดงทั้ง 2 วิ่งเข้าประตูทางซ้ายของเวที

ส่วนการแสดง 2 ช่วง ซึ่งเป็นการปรับตามโครงสร้างในการแสดงโขนแบบจารีตให้เหมาะสมต่อผู้แสดงที่เป็นเยาวชน ซึ่งทำให้สามารถแสดงได้โดยง่าย โดยได้ลดความซับซ้อนของกระบวนท่าลง และใช้การรวบรัดกระบวนท่าเป็นกระบวนเดียวกันทั้งหมด และแยกปฏิบัติกระบวนท่าเดียวกันในลักษณะตรงกันข้าม ซึ่งปรากฏในกระบวนท่าออกราวและเดินปะทะทัพ ของผู้แสดงฝ่ายลิงและฝ่ายยักษ์ รวมทั้งท่าหลักในการรำตรวจพลของผู้แสดงพระรามและทศกัณฐ์ อีกทั้งใช้การแบ่งฝั่งผู้แสดงโดยการกำหนดพื้นที่ในการแสดง โดยผู้แสดงฝ่ายลิงและพระราม ใช้การเคลื่อนที่ในลักษณะเวียนทวนเข็มนาฬิกา โดยออกจากประตูทางขวาของเวที และเข้าประตูทางซ้ายของเวที ส่วนผู้แสดงฝ่ายยักษ์และทศกัณฐ์ ใช้การเคลื่อนที่ในลักษณะเวียนตาม

เข้ามาพิกษา โดยออกจากประตูทางซ้ายของเวที และเข้าประตูทางขวาของเวที ความสำคัญของการแสดงทั้ง 2 ช่วงนี้เมื่อร้อยเรียงอยู่ในชุดการแสดง “นั่งดูโนน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” อย่างเต็มรูปแบบ อยู่ที่สามารถยืดระยะเวลาในการแสดงให้ยาวขึ้น ดังนั้นการแสดงชุดนี้จึงสามารถปรับระยะเวลาให้เหมาะสมกับโอกาสต่าง ๆ ได้โดยตัดหรือเพิ่มการแสดง 2 ช่วงหลังเข้าไป

ด้านการจัดการของคณะโนนจীব้านยืม อยู่ในรูปแบบคณะโนนเยาวชนที่เป็นกิจการของครอบครัวนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ ดังนั้นบุคคลที่ทำการการจัดการด้านต่าง ๆ จึงเป็นสมาชิกในครอบครัวนายประเสริฐ ซึ่งประกอบด้วย นายประเสริฐ นางเอี่ยมพร และว่าที่ร้อยตรีศุภโชค สุวรรณวัฒน์ ส่วนนางสาววราภรณ์ สุวรรณวัฒน์ จะคอยช่วยเหลือในส่วนต่าง ๆ เป็นบางครั้ง

นางเอี่ยมพรจะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของเยาวชนผู้แสดงประจำคณะ ทั้ง 22 คน ทั้งในด้านสถานศึกษา ที่อยู่ ลักษณะครอบครัว ผู้ปกครอง และผลการศึกษา เพื่อใช้ในการพิจารณาจัดตัวผู้แสดง เมื่อระบุผู้แสดงแล้วนางเอี่ยมพรจะเป็นผู้ประสานงานแจ้งให้ผู้แสดงและครอบครัวทราบ วัดแสดงและนัดวันซ้อมการแสดงซึ่งใช้เวลาช่วง 16 .30 น. เป็นต้นไป เพราะเป็นเวลาหลังเลิกเรียน ในการแสดงของคณะโนนจীব้านยืม ส่วนใหญ่ทำการแสดงในวันหยุดราชการ เพราะไม่กระทบเวลาเรียนของผู้แสดง แต่หากผู้แสดงต้องหยุดเรียนเพื่อมาร่วมทำการแสดง นางเอี่ยมพรจะเขียนจดหมายแจ้งไปถึงอาจารย์ประจำชั้นเพื่อขออนุญาต โดยผู้แสดงจะขาดเรียนได้ไม่เกินเดือนละ 2 ครั้ง ด้านวงปีพาทย์มีว่าที่ร้อยตรีศุภโชคเป็นผู้รับผิดชอบ โดยติดต่อนักศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ให้มาเป็นผู้บรรเลง ซึ่งส่วนใหญ่จะนัดมาในวันที่ทำการแสดง แล้วว่าที่ร้อยตรีศุภโชคจะทำการชี้แจงรายละเอียดในการบรรเลงก่อนถึงเวลาแสดง

ด้านการรับงานแสดง มี 2 ลักษณะคือผู้ว่าจ้างติดต่อเข้ามาเอง และนำผลงานแสดงไปเสนอให้ผู้ว่าจ้างพิจารณา ซึ่งอุปกรณ์ในการนำเสนอผลงานต่อผู้ว่าจ้าง ทั้ง 2 ลักษณะ คือแผ่น CD บันทึกภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่งการแสดงคณะโนนจীব้านยืม ในขั้นแรกนายประเสริฐจะทำการชี้แจงรายละเอียด และรับฟังความต้องการของผู้ว่าจ้างจะ จากนั้นจึงมอบหมายให้นางเอี่ยมพรเป็นผู้ประเมินอัตราค่าจ้างทำการแสดง และแจ้งกลับกลับให้ผู้ว่าจ้างพิจารณาและตอบรับต่อไป โดยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำสุด คือ 15,000 บาท และขั้นสูงสุดคือ 40,000 บาท

ด้านรายจ่ายของคณะโนนจิว์ ที่เกิดจากการจัดการแสดงประกอบด้วย ค่าตอบแทนผู้แสดง

300 - 500 บาท ต่อ 1 คน ค่าตอบแทนนักดนตรี 500 - 700 บาท ต่อ 1 คน ค่าอาหาร 35 บาท ต่อ 1 คน ค่าจ้างรถบรรทุกรับจ้างสี่ล้อ 1,200 - 2,000 บาท ค่าน้ำมันรถของคณะ 500 - 1,000

การวิเคราะห์ถึงลักษณะที่มีความเป็นศิลปะร่วมสมัย ของการแสดงชุด “นั่งดูโนน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” เมื่อพิจารณาด้วยความหมายของคำว่าศิลปะร่วมสมัยที่ระบุโดยสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย พบว่ามีลักษณะที่อยู่ในเกณฑ์ตามความหมาย คือเป็นผลงานที่ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่แต่มีรากฐานความเป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในบางครั้งมีการเรียกศิลปะร่วมสมัยว่า ศิลปะสมัยใหม่ ซึ่งมีความหมายโดยรวมเช่นเดียวกัน ในการแสดงชุดนี้ของคณะโนนจิวบ้านยี่มใช้การสร้างสรรค์ในรูปแบบที่มีการนำนาฏยศิลป์แบบจารีตหลายสกุลมาผสมกัน และรูปแบบที่มีการประยุกต์มาจากนาฏยศิลป์แบบจารีตเดิม ในการแสดงของคณะโนนจิวบ้านยี่มยังขาดความประณีตของผู้แสดง ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งที่ทำให้เหตุผลแห่งศิลปะใหม่ (ร่วมสมัย) มาเปรียบเทียบและหาคำตอบได้ว่า แม้จะเป็นการแสดงที่มีรากฐานมาจากการแสดงแบบจารีตที่มีความประณีต แต่ในกระบวนการสร้างสรรค์จำเป็นต้องตัดทอนบางสิ่งลง ให้ผลงานสำเร็จทันใช้งานตามความต้องการของผู้ชมในปัจจุบัน จากข้อมูลดังกล่าวถือว่าการแสดงของคณะโนนจิวบ้านยี่มเป็นการแสดงร่วมสมัย โดยผู้วิจัยเรียกการแสดงนี้ว่า “โนนยาวชนร่วมสมัย”

ในด้านการวิเคราะห์ด้วยหลักองค์ประกอบศิลป์และสุนทรียภาพ พบว่ามีการคำนึงถึงสัดส่วนในการสร้างสรรค์ผลงานดังเห็นได้จากนายประเสริฐให้ความสำคัญต่อขนาดของเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง ที่ต้องเหมาะสมกับรูปร่างของผู้แสดง ด้านเอกภาพของผลงานมีการนำหลักประสาน ซึ่งประกอบด้วยการเป็นตัวกลาง และทำซ้ำ มาปรับใช้ในการเชื่อมการแสดงในช่วงที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยการแสดงโนน การเชิดหนังใหญ่ และการเชิดหุ่นละครเล็ก ให้มีความเป็นเอกภาพ สิ่งที่มีผลต่อการสร้างสรรค์การแสดงที่สุด คือการสร้างความสมดุลด้วยความสมมาตรให้ผลงาน ดังจะเห็นจากการแสดงช่วงที่ 2 - 3 มีการปรับกระบวนการทำเป็นกระบวนการเดียวกัน และแยกใช้โดยการปฏิบัติตรงกันข้าม ทั้งกระบวนการที่ใช้ร่วมกันระหว่างผู้แสดงฝ่ายลิง (พญาลิงและเสนาลิง) และผู้แสดงฝ่ายยักษ์ (เสนายักษ์) รวมทั้งกระบวนการที่ใช้ร่วมกันระหว่าง ผู้แสดงพระรามและทศกัณฐ์ และสร้างความชัดเจนของฝ่ายผู้แสดงด้วยการกำหนดพื้นที่ในการแสดง โดยฝ่ายพระรามอยู่ฝั่งขวาของเวที และเคลื่อนที่ในลักษณะเวียนทวนเข็มนาฬิกาโดยออกจากประตูทางขวาของเวที และเข้าประตูทางซ้ายของเวที ส่วนผู้แสดงฝ่ายยักษ์ อยู่ฝั่งซ้ายของเวที และเคลื่อนที่ในลักษณะเวียนตามเข็มนาฬิกา โดยออกจากประตูทางซ้ายของเวที

และเข้าประตูทางขวาของเวที มีการปรับกระบวนการทักของนักแสดงทั้ง 2 ฝ่ายให้มีความสมดุลกันในลักษณะสมมาตร ซึ่งส่งผลให้เนื้อหาในเรื่องที่ใช้แสดงบางส่วนผิดเพี้ยนไป

ในด้านการพิจารณาถึงความงามของการแสดงชุด “นั่งดูโชน นอนดูหนัง เอนหลังดูหุ่น” ซึ่งทำการแสดงโดยเยาวชนอายุ 3 – 12 ปี ไม่ควรนำมาเปรียบเทียบกับการแสดงโชนแบบจารีต เพราะหากเปรียบเทียบในสาขาทัศนศิลป์ก็ไม่สามารถจะภาพวาดของเยาวชน มาเทียบความงามกับภาพวาดโดยศิลปินอาชีพ แต่ต้องใช้แนวคิดที่ผู้สร้างสรรค์งาน คือนายประเสริฐ สุวรรณวัฒน์ ได้วางไว้ ผนวกเข้ากับการพิจารณาตามความสมบูรณ์ของรูปแบบและเนื้อหาของผลงาน ซึ่งพบว่ามีความตรงกับแนวคิดการซึ่งเป็นการนำเสนอการแสดงโชนที่มีการปรับให้เข้ากับลักษณะโดยธรรมชาติของเยาวชนผู้แสดง ในด้านความสมบูรณ์ของรูปแบบการแสดงถือว่าอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสมบูรณ์ในด้านองค์ประกอบ และสามารถพัฒนาให้สมบูรณ์ได้ยิ่งขึ้น ส่วนด้านเนื้อหาถือว่ามีความบกพร่องอยู่บางส่วน ข้อสังเกตหนึ่งที่เกิดจากการศึกษาครั้งนี้ คือนายประเสริฐอาจต้องการนำเสนอผลงานที่แสดงฝีมือในงานช่างศิลป์ของตน (เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง) เป็นหลัก มากกว่าต้องการนำเสนอการแสดงโชนที่สร้างสรรค์ขึ้น เพราะมีความทู่แทะและยึดหลักการอย่างเคร่งครัดในการสร้างสรรค์ผลงานที่ต้องใช้ฝีมือในเชิงช่างศิลป์

การวิเคราะห์ด้วยบริบททางสังคม ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมไทยในปัจจุบันให้ความสำคัญต่อคุณค่าของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติ ดังนั้นเด็กและเยาวชนจะได้รับการดูแล และสนับสนุนอย่างดีจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งลักษณะของคณะโชนจิวบ้านยิ้มก็มีความสอดคล้องกับข้อมูลดังกล่าว เพราะเป็นการแบ่งเบาภาระผู้ปกครองของเยาวชนที่อยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงในการถูกชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย เพราะนอกจากนายประเสริฐและครอบครัวจะฝึกหัดการแสดงโชนให้เยาวชนเหล่านี้ ยังทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองช่วยเหลือดูแล และอบรมสั่งสอน ให้เป็นเยาวชนที่ดี ทั้งด้านความรู้ และจริยธรรม เมื่อคณะโชนจิวบ้านยิ้มออกทำการแสดงมักเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม ส่วนหนึ่งเป็นเพราะระบบสังคมที่คอยให้การสนับสนุนเด็กและเยาวชนดังที่ได้กล่าวในข้างต้น ดังนั้นการดำเนินกิจการของคณะโชนจิวบ้านยิ้มนอกจากเป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะการแสดงโชน ซึ่งถูกปรับปรุงขึ้นในลักษณะการสร้างสรรค์เชิงอนุรักษ์ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมในการดูแลเยาวชนของชุมชนให้เติบโตเป็นบุคลากรที่ดีในชุมชน โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญ ซึ่งส่งผลดีในการพัฒนาชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาการแสดงของคณะโขนจิ้วบ้านยี่มนี่ ผู้วิจัยได้ทราบถึงความเป็นจริงที่ปรากฏในการดำเนินการของคณะโขนจิ้วบ้านยี่มในส่วนต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้วิจัยพบปัญหาและเห็นช่องทางในการสืบทอดกิจการของคณะโขนจิ้วบ้านยี่มให้คงอยู่ได้ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป โดยผู้วิจัยเห็นว่าตัวแปรสำคัญของเรื่องนี้เป็นทายาทของนายประเสริฐ นั่นคือว่าที่ร้อยตรีศุภโชค สุวรรณวัฒน์ และนางสาววรารภรณ์ สุวรรณวัฒน์ ซึ่งทายาทของนายประเสริฐทั้ง 2 คน มีพื้นฐานที่ดีในด้านศิลปวัฒนธรรม เพราะจบการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ดังนั้นนายประเสริฐจึงควรสร้างบทบาทให้ทายาทของตนดังนี้

- ด้านการพัฒนารูปแบบการแสดง นายประเสริฐควรดึงศักยภาพของทายาททั้ง 2 คนนี้ออกมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการแสดง สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเป็นไปได้ คือ นางสาววรารภรณ์ (ธิดา) มีพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ไทย จึงควรดึงคุณสมบัติข้อนี้มาใช้ในการพัฒนาด้านทักษะของผู้แสดง ฝึกฝนให้ผู้แสดงมีทักษะ และพื้นฐานการแสดงที่ดี
- ด้านการสืบทอด นายประเสริฐควรถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ของตนให้ทายาททั้ง 2 ได้เรียนรู้ เพราะจะได้เป็นผู้ช่วยของนายประเสริฐ ในเวลานี้ ซึ่งนายประเสริฐก็อยู่ในวัยชราแล้ว และในอนาคตหากไม่มีนายประเสริฐ จะได้มีผู้สืบทอดกิจการของคณะโขนจิ้วบ้านยี่มต่อไปได้